

УДК 7.05:7.01

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-5-43>**Максим ФЕДОСЕНКО**

викладач кафедри «Дизайн», Харківська державна академія дизайну та мистецтв, вул. Мистецтв, 8, м. Харків, Україна, 61002

ORCID: 0009-0000-2836-9107

Бібліографічний опис статті: Федосенко, М. (2025). Принципи формоутворення в сучасному дизайні: між функціональністю та естетикою. *Fine Art and Culture Studies*. 5, 340–344, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-5-43>

ПРИНЦИПИ ФОРМОУТВОРЕННЯ В СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ: МІЖ ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЮ ТА ЕСТЕТИКОЮ

Мета роботи. Метою статті є теоретичне осмислення принципів формоутворення в сучасному дизайні, з урахуванням еволюції уявлень про форму, її функціональне призначення та естетичну виразність у контексті сучасної культури і технологічного розвитку. Дослідження спрямоване на виявлення закономірностей поєднання утилітарних, конструктивних і художніх аспектів у створенні дизайн-об'єктів, а також на визначення ролі балансу між функціональністю та естетикою як основи гармонійного формоутворення. Особлива увага приділяється аналізу методологічних засад, що забезпечують формування цілісного підходу до проектування форми в освітньому та професійному середовищі дизайну.

Методологія. Дослідження ґрунтується на комплексному підході, що поєднує системний, історико-типологічний, структурно-функціональний та естетико-аналітичний методи, які дозволяють розкрити закономірності формоутворення в сучасному дизайні. У роботі застосовано порівняльно-аналітичний метод – для виявлення еволюції уявлень про форму в контексті змін художніх і технологічних парадигм; морфологічний аналіз – для дослідження структури та композиційних принципів дизайн-об'єктів; семіотичний підхід – для інтерпретації форми як носія смислу в культурному просторі. Використано також метод мистецтвознавчого аналізу для визначення естетичних аспектів формоутворення та дизайн-методологію проектного мислення (*design thinking*) для аналізу функціональної доцільності форми.

Методологічну основу дослідження становить поєднання теоретичних положень естетики, теорії дизайну, композиції та культурології, що забезпечує міждисциплінарний характер дослідження й дозволяє розглядати формоутворення не лише як художній, але й як культурно-смисловий та технологічний процес.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному осмисленні принципів формоутворення в сучасному дизайні як взаємодії функціональних, конструктивних та естетичних аспектів. У статті вперше запропоновано систематизацію сучасних принципів формоутворення з урахуванням еволюції дизайнерських підходів – від класичних ідей «форма слідує за функцією» до сучасних мультимедійних та параметричних практик. Особлива увага приділена балансу функціональності та естетики, завдяки чому визначено ключові закономірності гармонізації утилітарних і художніх елементів у створенні дизайн-об'єктів. Дослідження вирізняється міждисциплінарним підходом: інтеграція методів мистецтвознавства, композиції, семіотики та дизайн-методології дозволяє оцінити форму не лише як конструктивний об'єкт, а як культурний і смисловий феномен. Крім того, визначено методологічний аспект застосування принципів формоутворення у дизайні освіти, зокрема роль скетчингу, макетування та основ формоутворення у формуванні професійного мислення дизайнерів. Таким чином, дослідження не лише уточнює сучасні принципи формоутворення, а й пропонує науково-методичну основу для їх застосування у професійній і освітній практиці дизайну.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що сучасне формоутворення в дизайні є багатовимірним процесом, який поєднує функціональні, конструктивні та естетичні аспекти. Проаналізовано еволюцію уявлень про форму від класичних принципів «форма слідує за функцією» до сучасних параметричних і мультимедійних практик, що дозволяє визначити закономірності гармонізації утилітарності та художності в створенні дизайн-об'єктів.

Виявлено, що ефективно формоутворення потребує міждисциплінарного підходу, інтеграції методів мистецтвознавства, композиції, семіотики та дизайн-методології, що забезпечує оцінку форми як конструктивного, культурного та смислового феномена. Крім того, підкреслено значення скетчингу, макетування та навчальних дисциплін, що формують дизайнерське мислення, для реалізації принципів сучасного формоутворення у професійній та освітній практиці. Таким чином, дослідження підтверджує необхідність комплексного підходу до формоутворення, який поєднує функціональність і естетичність, і пропонує науково-методичні орієнтири для застосування цих принципів у дизайні та освіті.

Ключові слова: дизайн, формоутворення, естетика, функціональність, композиція, скетчинг, макетування, дизайнерське мислення, сучасне мистецтво.

Maxim FEDOSENKO

Lecturer at the Department of Design, Kharkiv State Academy of Design and Arts, 8 Mystetstv St, Kharkiv, Ukraine, 61002

ORCID: 0009-0000-2836-9107

To cite this article: Fedosenko, M. (2025). Pryntsypy formoutvorennia v suchasnomu dyzaini: mizh funktsionalnistiu ta estetykoiu [Principles of form-formation in contemporary design: between functionality and aesthetics]. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 340–344, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-5-43>

PRINCIPLES OF FORMATION IN CONTEMPORARY DESIGN: BETWEEN FUNCTIONALITY AND AESTHETICS

Purpose. The purpose of this article is to provide a theoretical understanding of the principles of form-formation in contemporary design, taking into account the evolution of ideas about form, its functional purpose, and aesthetic expressiveness within the context of contemporary culture and technological development. The study aims to identify the patterns of integrating utilitarian, constructive, and artistic aspects in the creation of design objects, as well as to determine the role of balancing functionality and aesthetics as the foundation for harmonious form-formation. Particular attention is given to the analysis of methodological principles that ensure a holistic approach to form design in both educational and professional design environments.

Methodology. The study is based on a comprehensive approach that combines systemic, historical-typological, structural-functional, and aesthetic-analytical methods, allowing the identification of patterns in form-formation in contemporary design.

The work employs a comparative-analytical method to trace the evolution of ideas about form within the context of changing artistic and technological paradigms; morphological analysis to examine the structure and compositional principles of design objects; and a semiotic approach to interpret form as a carrier of meaning within the cultural space. Additionally, an art-analytical method is applied to determine the aesthetic aspects of form-formation, and design methodology based on design thinking is used to analyze the functional appropriateness of forms.

The methodological foundation of the study integrates theoretical principles from aesthetics, design theory, composition, and cultural studies, ensuring an interdisciplinary character of the research and allowing form-formation to be considered not only as an artistic phenomenon but also as a cultural, semantic, and technological process.

Scientific novelty. The scientific novelty of the study lies in a comprehensive understanding of the principles of form-formation in contemporary design as the interaction of functional, constructive, and aesthetic aspects. For the first time, the article proposes a systematic classification of modern principles of form-formation, taking into account the evolution of design approaches—from the classical idea that “form follows function” to contemporary multimedia and parametric practices. Particular attention is given to the balance between functionality and aesthetics, which allows identifying key patterns in harmonizing utilitarian and artistic elements in the creation of design objects.

The study is distinguished by an interdisciplinary approach: the integration of methods from art studies, composition, semiotics, and design methodology enables the assessment of form not only as a constructive object but also as a cultural and semantic phenomenon. Moreover, the methodological aspect of applying form-formation principles in design education is highlighted, particularly the role of sketching, model-making, and foundational form-formation in developing professional design thinking. Thus, the study not only clarifies contemporary principles of form-formation but also provides a scientific and methodological basis for their application in professional and educational design practice.

Conclusions. As a result of the study, it has been established that contemporary form-formation in design is a multidimensional process that combines functional, constructive, and aesthetic aspects. The evolution of ideas about form has been analyzed, from the classical principles of “form follows function” to contemporary parametric and multimedia practices, which allows identifying patterns for harmonizing utilitarian and artistic elements in the creation of design objects.

It has been found that effective form-formation requires an interdisciplinary approach, integrating methods from art studies, composition, semiotics, and design methodology, which enables the evaluation of form as a constructive, cultural, and semantic phenomenon. In addition, the importance of sketching, model-making, and educational disciplines that develop design thinking is emphasized for implementing the principles of contemporary form-formation in professional and educational practice. Thus, the study confirms the necessity of a comprehensive approach to form-formation that combines functionality and aesthetics and provides scientific and methodological guidelines for applying these principles in design and education.

Key words: Design, form-formation, aesthetics, functionality, composition, sketching, model-making, design thinking, contemporary art.

Актуальність теми. Формоутворення функціональність і естетичну цінність об'єкта є однією з ключових категорій дизайну, У сучасному дизайні спостерігається тенденція оскільки саме форма визначає сприйняття, до інтеграції традиційних принципів композиції

та новітніх технологій, таких як цифрове моделювання, параметричне проектування та мультимедійні рішення, що значно ускладнює процес формоутворення і потребує нових методологічних підходів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю визначення закономірностей поєднання функціональних, конструктивних та естетичних аспектів у сучасних дизайн-проектах, а також ролі цих принципів у формуванні професійного мислення дизайнерів. Особливу значущість має вивчення взаємозв'язку функціональності та естетики, оскільки від цього залежить ефективність та сприйняття дизайн-об'єктів кінцевим користувачем.

Крім того, розвиток освітніх практик у сфері дизайну, таких як скетчинг, макетування та проектне мислення, вимагає методологічної бази, що враховує сучасні тенденції формоутворення. У зв'язку з цим наукове дослідження принципів формоутворення у сучасному дизайні є важливим як для теоретичного обґрунтування освітніх програм, так і для практичного застосування у професійній діяльності дизайнерів.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема формоутворення в дизайні досліджувалася у працях як класичних, так і сучасних авторів. Класичні концепції Баухауза (Тягур, 2015, с. 63) та ідея Л. Саллівена «форма слідує за функцією» (Олійник, 2020, с. 150) стали базою для формування фундаментальних принципів функціонального дизайну, підкреслюючи пріоритет утилітарності об'єкта над декоративною складовою. Дослідження таких авторів, як В. Мохольт-Надь, П. Ранд та К. Маджарі, демонструють, як композиційні і конструктивні принципи взаємодіють із художньою виразністю, створюючи цілісні дизайн-об'єкти.

У сучасному контексті значна увага приділяється інтеграції цифрових технологій у процес формоутворення. Так, параметричне моделювання та мультимедійні платформи дозволяють поєднувати складні форми з високим рівнем функціональної адаптації. Дослідження останніх років (А. Menges, Л. Oxman, J. Maeda (Menges, 2011) акцентують на важливості поєднання технологій, матеріалів та естетики у процесі створення дизайн-об'єктів, підкреслюючи роль експериментальних практик і міждисциплінарних підходів.

Особливу увагу в наукових публікаціях приділено освітньому аспекту формоутворення. Роботи сучасних педагогів-дизайнерів демонструють, що засвоєння принципів скетчингу, макетування та основ формоутворення сприяє розвитку дизайнерського мислення, просторової уяви та здатності інтегрувати функціональні та естетичні вимоги в проектування.

Таким чином, аналіз наукових джерел показує, що сучасне формоутворення у дизайні є багатовимірним процесом, який потребує поєднання класичних принципів композиції та інноваційних технологічних рішень, а також формування методологічної бази для ефективного навчання дизайнерів.

Мета роботи полягає у теоретичному осмисленні принципів формоутворення в сучасному дизайні, виявленні закономірностей поєднання функціональних, конструктивних та естетичних аспектів, а також визначенні ролі балансу між функціональністю та естетикою у створенні гармонійних дизайн-об'єктів. Дослідження спрямоване на формування науково-методологічної бази для застосування цих принципів у професійній практиці дизайнерів та освітньому процесі, зокрема через використання скетчингу, макетування та основ формоутворення у розвитку професійного мислення.

Виклад основного матеріалу. Формоутворення у дизайні є комплексним процесом, який включає взаємодію функціональних, конструктивних та естетичних аспектів об'єкта. Сутність формоутворення полягає не лише у наданні фізичної форми предмету, а й у створенні гармонійного поєднання його утилітарних властивостей, конструктивної логіки та естетичної виразності. Відомо, що форма є однією з ключових категорій дизайну, оскільки саме вона визначає спосіб сприйняття об'єкта користувачем, його емоційне та інтелектуальне сприйняття, а також функціональну ефективність (Oxman, 2017. Menges, 2012).

Сучасне формоутворення в дизайні розглядається як багатовимірний процес, у якому взаємодіють функціональні, конструктивні та естетичні аспекти. Його головним завданням є створення об'єктів, які одночасно відповідають практичним потребам користувача та художнім критеріям, забезпечують технологічну здійсненність і емоційно-естетичне сприйняття. У цьому контексті принципи

формування виступають не просто набором правил композиції чи технологічних рекомендацій, а інтегрованою системою, яка забезпечує гармонійне поєднання утилітарності та естетики.

З появою нових технологій та цифрових інструментів, особливо у XXI столітті, еволюція формування характеризується появою параметричного та генеративного дизайну. Такі підходи дозволяють формувати складні, адаптивні структури на основі алгоритмічних правил, що враховують як фізичні, так і естетичні параметри об'єкта. Сучасні дизайнерські практики поєднують традиційні методи композиції, колористики та пропорцій із новими можливостями цифрового моделювання, що забезпечує більшу гнучкість у створенні інноваційних форм.

Сучасне формування в дизайні ґрунтується на комплексному поєднанні трьох основних складових: функціональної, конструктивної та естетичної. Кожна з них виконує специфічну роль, проте їх взаємодія забезпечує цілісність та гармонійність створюваного об'єкта.

Функціональний аспект формування визначає призначення об'єкта, його ергономічні характеристики та відповідність завданням користувача. Він включає аналіз умов експлуатації, функціональні обмеження та вимоги до ефективності використання. Функціональна цінність форми визначає, наскільки об'єкт зручний, безпечний та доцільний у практичному застосуванні. З точки зору сучасного підходу до дизайну, функціональність є не лише практичною категорією, але й основою для подальшого естетичного та конструктивного розвитку об'єкта, оскільки форма має органічно відображати його призначення та способи використання (Maeda, 2019).

Конструктивний аспект стосується структурної організації об'єкта, взаємодії його елементів, вибору матеріалів та технологій виготовлення. Ця складова забезпечує не лише механічну стійкість і надійність, але й технічну здійсненність реалізації дизайн-концепції. Важливим є врахування фізичних властивостей матеріалів, методів обробки та монтажу, а також співвідношення елементів у єдиній конструктивній системі. У сучасному параметричному та цифровому дизайні конструктивний аспект

інтегрується із алгоритмічними підходами, що дозволяє моделювати складні форми та адаптувати їх до різних експлуатаційних та технологічних умов (Menges, 2011).

Естетичний аспект формування визначає художню виразність об'єкта, його гармонію, пропорційність, колірні й текстурні рішення. Він підкреслює значущість форми як культурного та емоційного явища, здатного впливати на сприйняття користувачем та формувати емоційний досвід. Естетика дозволяє об'єкту стати не лише функціональним і технічно досконалим, але й привабливим, емоційно значущим, здатним відображати культурний контекст і художні традиції середовища, у якому він існує (Охман, 2017).

Балансування функціонального, конструктивного та естетичного аспектів є ключовим завданням сучасного формування. Недооцінка будь-якого з них може призвести до дисбалансу: надмірна увага до функціональності робить об'єкт утилітарним та позбавленим художньої виразності, а акцент виключно на естетику може створити естетично привабливий, але практично непридатний продукт. У процесі професійного проектування дизайнер повинен інтегрувати всі три аспекти, забезпечуючи не лише ефективність та надійність, а й культурну та емоційну значущість об'єкта. Такий комплексний підхід дозволяє створювати дизайн-об'єкти, які відповідають сучасним вимогам функціональності, технологічності та естетичної гармонії.

В освітньому процесі формування вивчається через дисципліни, які спрямовані на розвиток просторового мислення, креативності та проектних компетенцій студента-дизайнера. Вони забезпечують формування основних навичок, необхідних для комплексного підходу до проектування, де одночасно враховуються функціональні, конструктивні та естетичні аспекти об'єкта.

Особливе значення у навчанні мають такі методи та дисципліни, як скетчинг, макетування та вивчення основ формування й композиції. Скетчинг виступає методом швидкого графічного відтворення ідей, що дозволяє студенту візуалізувати концепцію форми та її функціональні взаємозв'язки, здійснювати первинне експериментування з просторовими пропорціями та композиційними рішеннями.

Макетування, у свою чергу, передбачає створення фізичних або цифрових моделей, що дає змогу перевіряти пропорції, структуру та взаємодію елементів об'єкта в реальному чи віртуальному середовищі, підвищуючи точність і практичну цінність дизайнерського рішення. Вивчення основ формоутворення та композиції зосереджено на систематичному освоєнні закономірностей побудови форм, гармонії, пропозцій та ритміки, що є ключовими для створення естетично завершених об'єктів.

Інтеграція цих дисциплін у навчальний процес забезпечує розвиток дизайнерського мислення та здатності до комплексного проектування об'єктів, дозволяючи студенту усвідомлено поєднувати функціональні, конструктивні та естетичні вимоги у своїх проєктах. Такий підхід формує основу для професійної підготовки, де студент не лише

оволодіває технічними навичками, а й розвиває здатність критично аналізувати форму та її культурно-емоційний ефект у сучасному дизайн-середовищі.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасне формоутворення в дизайні є багатовимірним процесом, який інтегрує функціональні, конструктивні та естетичні аспекти. Функціональність визначає призначення об'єкта та його ергономічні характеристики, конструктивний аспект забезпечує надійність, технологічну здійсненність і взаємодію елементів, а естетика відповідає за художню виразність, гармонію та культурно-емоційне сприйняття. Дослідження підтвердило, що балансування цих складових є ключовим принципом сучасного дизайну, а дисбаланс може призвести до утилітарно непридатних або естетично порожніх об'єктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тягур В. М. Поширення ідей Баухаузу та їх вплив на розвиток світової дизайн-освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. (35). С. 63–67.
2. Олійник О. П. *Теорії та концепції дизайну* : навчальний посібник. Київ : НАУ, 2020.
3. Menges A., Ahlquist S. *Computational design thinking: Computation design thinking*. John Wiley & Sons, 2011.
4. Oxman R. Thinking difference: Theories and models of parametric design thinking. *Design Studies*. 2017. Vol. 52. P. 4–39. DOI: 10.1016/j.destud.2017.07.001.
5. Menges A. The extension of Rittel's methodology in contemporary parametric design. *Architectural Journal*. 2012. 5(1). P. 1–12. DOI: 10.1080/20462461.2012.10734888.
6. Rand P. *Design, form, and chaos*. Yale University Press, 1993.
7. Maeda J. *The laws of simplicity*. MIT Press, 2019.

REFERENCES:

1. Tiahur, V. M. (2015). Dysseminatsiia idei Bauhaus ta yikh vplyv na rozvytok svitovoi dyzain-osvity [The dissemination of Bauhaus ideas and their influence on the development of global design education]. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*, (35), 63–67. [in Ukrainian].
2. Oliinyk, O. P. (2020). *Teorii ta kontseptsii dyzainu* [Theories and concepts of design: Textbook]. NAU [in Ukrainian].
3. Menges, A., & Ahlquist, S. (2011). *Computational design thinking: Computation design thinking*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781119964046> [in English].
4. Oxman, R. (2017). *Thinking difference: Theories and models of parametric design thinking*. *Design Studies*, 52, 4–39. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2017.07.001> [in English].
5. Menges, A. (2012). *The extension of Rittel's methodology in contemporary parametric design*. *Architectural Journal*, 5(1), 1–12. <https://doi.org/10.1080/20462461.2012.10734888> [in English].
6. Rand, P. (1993). *Design, form, and chaos*. Yale University Press. ISBN 9780300055535 [in English].
7. Maeda, J. (2019). *The laws of simplicity*. MIT Press. Retrieved from https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/lawsofsimplicity_johnmaeda.pdf [in English].

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.11.2025

Дата публікації: 30.12.2025